

Miracles i Miratges

Jesús Purroy, 2011

Introducció (fragment)

Escriure aquest llibre presenta dues dificultats afegides a la dificultat habitual de fer concordar el subjecte amb el verb i el predicat. La més immediata és el perill de sermonejar, i fer que els lectors usuaris de productes homeopàtics vegin aquest text com una arenga escrita per algú que es creu superior. La gent que em coneix sap de sobres que, no només no em crec superior: és que no en sóc. La meva crítica és independent del respecte que sento vers els lectors com a persones, i es basa només en informacions contrastables. No invento res, només ho poso en context i al final faig unes modestes propostes per qui les vulgui recollir.

L'altra dificultat és estructural. L'homeopatia fa aigües per tants costats, teòrics i pràctics, que podria escriure el llibre simplement agafant algun manual d'homeopatia per universitaris i anar rebatent una a una totes les afirmacions que s'hi fan. Un llibre així estaria farcit d'anècdotes i seria molt entretingut, però em temo que ens perdríem en els detalls i es difuminaria la contundència d'una esmena a la totalitat.

Ara bé, dosificats amb mesura, els exemples poden ser molt útils per il·lustrar els arguments principals del llibre. Un que m'agrada particularment: llegeixo en un llibre sobre el tractament de casos aguts amb homeopatia que el reflux gastroesofàgic és més habitual en nens nascuts de part no natural. L'autor,

Didier Grandgeorge, aclareix que l'expressió "no natural" es refereix a parts programats, amb anestèsia epidural, amb cesària o amb ús de fórceps. Veig que aquesta afirmació es repeteix en altres llibres d'homeopatia: és el *principi d'autoritat* en acció.

Acceptem per un moment que aquestes accions mèdiques són menys naturals que qualsevol altra acció que tingui a veure amb el part – com ara mesurar amb electrodes la freqüència cardíaca del fetus. També acceptem que totes quatre afecten el nadó – i no cal haver vist molts nounats per saber que els nascuts per cesària fan una cara molt més relaxada que els que han hagut de patir per venir al món.

El reflux gastroesofàgic, com sap perfectament l'autor del llibre – que és metge pediatre i professor de medicina en una universitat francesa – consisteix en una sortida d'àcid de l'estómac cap al tub digestiu. A part de les molèsties (acidesa), pot acabar desencadenant complicacions, inclòs el càncer de gola. Segons diversos indicadors, en patim al voltant d'un 3% dels habitants d'aquesta vall de llàgrimes, o sigui que és una afecció prou freqüent. La causa és un mal funcionament de la vàlvula que regula el tancament de l'estómac, i el tractament consisteix, per una banda, a limitar la producció d'àcid a base de fàrmacs i, per altra banda, a fer uns quants canvis d'hàbits per reduir el reflux: no menjar ni beure just abans d'anar a dormir, evitar les substàncies irritants com la cafeïna... tot plegat molt holístic, no m'ho negaran.

Per això, quan llegeixo que el reflux es dona freqüentment en nens nascuts de parts no naturals, la meva primera reacció és: Déu n'hi do, amb la pila de parts que han usat una o una altra d'aquestes intervencions durant les darreres dècades, no se'n deu salvar ningú. La segona reacció és: bé, anem a

mirar les dades. Busco les referències mèdiques que relacionin el reflux gastroesofàgic amb el part. Val a dir que no em sorprèn gens ni mica no trobar res al cap d'una cerca raonablement llarga. Normalment, pel que fa a medicina, hi ha uns quants llocs web d'organitzacions fiables (principalment el National Institute of Health dels Estats Units) i, sempre que he hagut de comprovar alguna dada, no he trigat ni cinc minuts a trobar la recerca original que demostra tal cosa o tal altra. En aquest cas, res de res.

Seguint el costum que vaig adquirir quan es va inventar el correu electrònic, busco l'adreça de l'autor i li envio una pregunta. "He llegit això en un llibre seu, no he trobat la referència: me la podria indicar?". És un missatge que he enviat dotzenes de vegades a investigadors, i la resposta sempre és un article científic o alguna font on puc anar a comprovar si el que diuen és cert. Cal admetre que el doctor Grandgeorge va ser molt amable i em va respondre al cap d'un parell de dies. La seva resposta deia: "és la meva experiència personal de pediatre homeòpata".

Si estiguéssim discutint un lloc per anar a dinar i algú em diu "la meva experiència personal és que al Cafè de la Marquesa fan unes galtes molt bones" no entraré a discutir quantes vegades hi ha anat, quantes vegades ha menjat galtes en algun altre lloc, com de bones estan les galtes als altres restaurants que compren la carn al mateix proveïdor. No cal: estem parlant de gustos i experiències personals, que no sempre coincideixen ni cal.

Però en aquest cas estem parlant d'una cosa que pot afectar decisions vitals: algú que llegeixi això pot decidir no rebre anestèsia epidural o no fer una cesàrea, i aquestes decisions tenen repercussions més grans que triar entre galtes o bistec.

Les afirmacions que afecten aspectes importants de la vida de la gent han d'anar avalades per dades. Amb tots els meus respectes, les observacions d'una persona concreta no tenen cap valor en elles mateixes: per validar-les cal que molta altra gent les pugui repetir. En el cas del reflux gastroesofàgic, la seva relació amb el part és matèria pels epidemiòlegs. Els epidemiòlegs tenen eines estadístiques que poden establir la mena de relacions que estem comentant. Com que es basen en moltes observacions de moltes persones diferents, les seves conclusions són més fiables que l'experiència d'una única persona.

A base d'anar seguint exemples com l'anterior es podria escriure tot un llibre, i força gruixut. En exposar repetides vegades les mancances fonamentals de l'homeopatia (la seva base teòrica il·lusòria i l'absència de dades experimentals que l'avalin) tal com estan exposades a la seva pròpia literatura potser acabaria emergint el missatge que estic enviant, però em temo que tants detalls poden semblar irrellevants i l'efecte seria el contrari.

(Obro entre parèntesis als lectors una finestra al procés creatiu. Vaig escriure un primer esborrany del llibre amb les dades principals i els punts centrals que volia defensar, i després hi he introduït els exemples que m'han semblat necessaris per reforçar els meus arguments. M'ha calgut una gran disciplina per fer la selecció, perquè n'he hagut de deixar fora molts que haurien afegit un toc d'humor al llibre. Potser un altre dia hi haurà oportunitat per parlar de les propietats medicinals d'*excrementum caninum* o dels condons de làtex a dosis homeopàtiques.)

Al llarg del llibre intento presentar les afirmacions dels homeòpates amb el màxim d'exactitud: si ells diuen A, jo dic A, i argumento contra A. No tinc cap interès a debatre contra una caricatura de l'homeopatia. De la mateixa

manera seria molt fàcil debatre contra qualsevol cosa, inclosa la medicina científica. No costaria gaire – perquè els mitjans se’n fan ressò abundantment – trobar exemples de metges incompetents i corruptes, que servien de fil per tot un llibre. Tinc ara mateix damunt la taula un llibre sobre com la classe mèdica ha bloquejat l’aparició de tractaments miraculosos contra el càncer, i si no en tinc més és perquè el pressupost i l’espai són limitats. Hi ha tot un gènere literari dedicat a demolir l’estament mèdic (que aquests autors anomenen “màfia mèdica”) a partir de casos extrems, reals o imaginaris.

En argumentar contra l’homeopatia estic prenent com a referència els textos estàndard, i intento ajustar-me al màxim al que diuen. Si en algun lloc ataco un home de palla demano disculpes per endavant. També prego als lectors que em corregeixin els errors factuais, que algun hi deurà haver.

Amb aquestes dificultats ben a la vista he estructurat el llibre seguint un fil que m’ha semblat prou lògic.

Els quatre primers capítols inclouen breus descripcions dels fets bàsics de la medicina científica i l’homeopatia. Tota la informació que hi incloc és coneguda, però no és habitual trobar-la recollida en un mateix llibre.

A continuació hi ha tres capítols sobre els principals actors que, en la meua opinió, creen confusió entre el públic sobre la suposada bondat de l’homeopatia: les institucions, els mitjans de comunicació i les administracions. “Institucions” inclou les universitats, les associacions de metges i farmacèutics, les autoritats sanitàries i altres entitats que han volgut evitar el debat intern i han optat per la coexistència a costa de cedir espai a la irracionalitat.

Tot plegat ens porta a un capítol final, en què recullo la conclusió que ja estic avançant ara, i proposo algunes accions per limitar l'efecte de l'homeopatia a la nostra societat. Com a bon realista, sé que l'homeopatia serà sempre amb nosaltres, igual que l'horòscop o les malalties infeccioses. Tot i així, crec que val la pena aclarir uns quants punts i permetre als lectors que prenguin decisions informades. Actualment això no és possible perquè les dades i els arguments que presento aquí rarament arriben al públic general.

Al llibre hi surten citades persones i institucions, no sempre sota una llum favorable. En tots els casos faig servir fonts públiques: els que alguna vegada ens hem mullat per escrit sabem que les paraules queden i que internet té molta memòria.

Vull agrair el temps que m'han dedicat Jaume Padrós i Francesc Ferrer, del Col·legi Oficial de Metges de Barcelona. Francesc Colom, Matthew Tree, Arcadi Navarro, Fernando Sapiña i Marta Masergas han prolongat un any la redacció d'aquest llibre, a base de suggerir millores i demanar aclariments. Tot sigui a fi de bé, encara que en alguns casos he ignorat els seus bons suggeriments. Ferran Sàez Mateu l'ha avalat en diversos entorns i n'ha facilitat la publicació. Giorgio *Jordi* Kotzalidis em va enviar molta informació sobre el placebo, i Didier Grandgeorge va atendre amablement una pregunta sobre la seva teoria del reflux gastroesofàgic. La meva esposa Asum Solans ha col·laborat, com sempre, en molts aspectes de la redacció i la documentació. Aquest és un llibre molt personal, només representa la meua opinió, i no necessàriament coincideix amb l'opinió de les persones i institucions amb les que estic relacionat o que m'han ajudat. Subscriu l'avís que el físic Robert Park, de la Universitat de Maryland, inclou al seu bloc (www.bobpark.org): "les opinions són de l'autor i la universitat no necessàriament les comparteix, però ho hauria de fer".

Quan va esclatar la crisi econòmica de final de la primera dècada del segle, l'inversor nord-americà Warren Buffett va sentenciar, referint-se a les empreses que havien basat el seu creixement en l'especulació: quan baixi la marea, veurem qui anava despullat. L'homeopatia, com el rei del conte, va despullada de cap a peus. Ja va essent hora que giri la lluna i se n'adoni tothom.